

EJ in het licht van de Schaduwwrouw [1]

In 2016 verscheen bij uitgeverij 'In de Knipscheer' in Haarlem een intrigerend boek: 'Schaduwwrouw'. 'Schaduwwrouw', dat zich zowel in Nederland als op Curaçao afspeelt, heeft, wat sfeertekening en rake observaties van 'land en volk' betreft, niets aan actualiteit ingeboet.

door Fred De Haas

De tijd waarin het fascinerend beschreven leven van de Schaduwwrouw zich afspeelde, was grotendeels nog vrij van internet en de bekende digitale satellieten. Dat was echter geen beletsel voor het vrije leven van de zestiger en volgende jaren om met onstuimige kracht door te breken.

In samenspraak met de uitgever heeft de auteur het verstandig geacht haar ware naam voorlopig schuil te laten gaan achter een welluidend pseudoniem: Margarita Molina. In het verloop van deze bijdrage zal zij worden aangeduid als MM.

EJ

Een van de Curaçaose personen die een bepalende rol spelen in het boek wordt door de auteur aangeduid als 'Roy'. Van deze 'Roy' worden de activiteiten zo duidelijk beschreven dat het voor elke volwassen Curaçaoënaar een fluitje van een cent is om te raden wie met 'Roy' wordt bedoeld.

'Roy' was een bekende kunstenaar die indertijd voor radio Curom een wekelijks programma verzorgde waarin hij met zijn welluidende stem op een boeiende manier allerlei verhalen vertelde, onder andere over de beroemde, zo niet beruchte spin Nanzi. MM bewonderde zijn declamaties: hij sprak 'een bijna gezongen, fluwelige taal. Daarnaast smaakte het Nederlands als een droog Mariakaakje'. (p. 60).

'Roy': een rasverteller, een virtuoos speler met zijn moedertaal, een kunstzinnig tekenaar die bij het Bureau Cultuur en Opvoeding werkte, geïnteresseerd was in oude Curaçaose gebruiken en voorwerpen, met zijn bandrecorder de mensen op het Curaçaose platteland bezocht - vaak in

gezelschap van zijn goede vriend pater Brenneker - en tal van oude liedjes en verhalen vastlegde voor het nageslacht.

'Roy' is niemand minder dan de bekende Curaçaose kunstenaar EJ. Een 'E' voor de voornaam en de 'J' voor de achternaam.

De jaren 60

Wij zijn in deze literaire en in alle opzichten ware autobiografie getuige van een intelligent vrouwenleven dat één grote zoektocht was naar het emotionele 'geluk', naar het diepste gevoel van lichamelijke en geestelijke verwantschap. De moed die voor die zoektocht nodig zou zijn lag al besloten in haar karakter: de onstuitbare 'drang om steeds tot het einde te gaan, te verkennen, te ontdekken, het onverwachte op te zoeken, elke hoek te ronden'. (p. 178).

Die drang zal haar echter ook vaak een doodlopende weg doen inslaan. Haar zoektocht brengt ons naar het Nederland en Curaçao vanaf de jaren 50 en 60, waarin ze zich ontwikkelde van braaf meisje tot de Schaduwwrouw die haar woorden en daden niet onder stoelen of banken zal steken. Wie een Belgische pastoor een 'inhalige, kwijlende zak' durft te noemen zal de lezer ook in het vervolg bedienen met het Nederlandse, vrijgevochten en trendsettende taalgebruik van de jaren 60 en 70, toen de emancipatie van meisjes en vrouwen zich begon te voltrekken in het spoor van 'Dolle Mina'. In Amerika was het startschot al jaren daarvoor gegeven door beroemde voorloopsters als Mae West, Betty Page en Marilyn Monroe, terwijl in Frankrijk Brigitte Bardot wat later zou zorgen voor de nodige opwindning. Vanaf 1924 had men zich in Nederland alleen nog maar kunnen laven aan de 'gewaagde' foto's in blaadjes als 'De Lach' die van de kapperstafel naar de leesportefeuilles van de jaren 50 zouden verhuizen.

In de zestiger jaren gingen ook in het brave domineesland eindelijk de kleren uit en kreeg het paternalistische gezag van burgers en politici de volle laag.

In die sfeer ontplooidde zich het leven van MM dat veel hoogtepunten en dieptepunten zou kennen. Er waren dolle avonturen met leden van West-Indische bandjes, een eerste huwelijk met een man die niet met geld kon omgaan, alles best vond (ook haar verhouding met de journalist door wie ze op Curaçao terechtkwam) en een vier jaar durende relatie met een zen-praatjes

verkopende Friese, manisch-depressieve, pijprokende sjoemelaar die haar ook nog trakteert op een soort Sinterklaasgedichten, een man die zocht naar 'het huis met het gouden dak' en onverhoeds bij haar wegging omdat hij dat huis niet kon vinden. Later was hij uit zen en 'In de Heere': 'Hij zou bidden voor mij en hoopte dat ik ook nog eens het Licht zou zien, verlost zou worden. Hallelujah'. (p.168). Het kon verkeren.

In Amsterdam werkte MM als journaliste bij een krant die toen nog midden in de stad was gevestigd. Daar vond je het Algemeen Handelsblad, Het Parool (in het gebouw van De Telegraaf), Trouw, De Tijd en de Volkskrant. De journalisten ontmoetten elkaar in het fameuze, nog steeds bestaande Café Scheltema aan de Nieuwezijdse Voorburgwal.

MM zag tussen de journalistieke bedrijven door ook nog kans om een studie pedagogiek af te ronden waarmee ze later haar geld verdiende. Haar gevoelsleven zou zich - met grote onderbrekingen - voltrekken tussen Nederland en Curaçao.

Kennismaking met Curaçao

MM kwam voor het eerst op het eiland toen ze een bezoek bracht aan 'Karel', haar oude minnaar en chef nieuwsdienst van Het Parool, die gevraagd was om een gederailleerde Curaçaose krant weer op de rails te zetten. Karel stelde haar EJ voor als een van de twee ideale gidsen die het eiland tot in de finesses kenden. Ze had ook de tweede gids kunnen kiezen: pater Brenneker. Maar in dat geval zou 'Schaduwvrouw' hoogst waarschijnlijk niet zijn geschreven. Het zou anders lopen en het lot zou haar een halve eeuw lang doen belanden in de fysieke en spirituele armen van een Curaçaose kunstenaar. Een getourmenteerde geschiedenis die zich zou kleuren met het patina van het voortdurend afscheid nemen.

Gedichten aan de Schaduwvrouw

EJ is in 'Schaduwvrouw' ruimschoots aanwezig in de gedichten die hij MM stuurde als ze in Nederland verbleef. Hij schreef ze in het Nederlands en, hoewel hij soms fraaie metaforen gebruikt, merkt de lezer die zijn Papiamentstalige gedichten kent, dat het Nederlands niet de moedertaal van EJ is, maar een taal die hij, in het kielzog van de oude koloniale macht Nederland, tot op grote hoogte had leren beheersen. Hij kon echter nooit met die taal

spelen zoals hij dit deed met zijn moedertaal, het Papiaments, dat af en toe zijn structuur door de Nederlandse versie heen laat schijnen. Ook in de mooie brieven in proza die hij haar schrijft is dit het geval: 'ik heb de hele nacht met jou gedroomd' (p. 252). In het Papiaments zou je zeggen 'henter anochi m'a soña ku bo'. Curaçaoënaars dromen nu eenmaal 'met' (= ku) en niet 'van', zoals de Nederlander. Ook vind je zinsstructuren als: '[...] ik wil graven / een put in de harde grond / [...]' (p. 72/73) die de kenmerken dragen van de substraattaal. Waarschijnlijk zouden de vele gedichten die in het boek op de daartoe geëigende plaatsen zijn opgenomen aan kracht winnen als ze in het Papiaments zouden worden vertaald door iemand die EJ goed heeft gekend en zelf gedichten heeft geproduceerd. Maar dat is van later zorg. Overigens zijn de in het boek opgenomen gedichten niet bedoeld geweest voor publicatie, maar alleen geschreven voor die ene geliefde persoon als eerlijke uitingen van gekwelde gevoelens. Als zodanig vormen ze een onlosmakelijk deel van de 'Schaduwvrouw' en kunnen daarin niet worden gemist.

Jeugd

De auteur begon al vroeg te reizen in de geest en droomde weg bij tentoonstellingen over tropische landen in het voormalige Amsterdamse Tropeninstituut. Wie van onze generatie herinnert zich niet de verhalen die de voordrachtskunstenaar Indra Kamadjojo met sierlijke Javaanse gebaren en danspassen tot leven bracht en de doordringende klanken van de gamelan die regelmatig werd bespeeld als een late herinnering aan onze controversiële VOC?

Wat de VOC was voor de Oost, was de West-Indische Compagnie (WIC) voor de West. De WIC bracht honderdduizenden Afrikanen als koopwaar de Atlantische Oceaan over. De auteur zal hier later veelvuldig mee worden geconfronteerd. Ze luistert naar Curaçaoese muzikanten en kijkt naar het verleden: 'hun gezichten / donker en doorgroefd / het zijn boeken / vol verhalen / ik wil ze lezen / maar ze zijn al vóór 1863 / geschreven'. (p. 219). Elders schrijft ze lyrisch over de muziek van het land als 'de echo van Afrika, vertaald in de eigen muziek van het Caribisch gebied.'

Bron: *Antilliaans Dagblad Literatuur*, donderdag 23 februari 2017

Scheltema

Scheltema is door de jaren heen nooit veranderd: de entree met de glazen deur, het afstapje naar de lager gelegen vloer van het café, de houten banken, de leestafel met daarnaast een potkachel die zijn afvoer vond door een lange pijp die in het plafond verdween, de tafels en de stoelen, bruin als het hele interieur en wat vettig door het vele gebruik. Café Scheltema was de biotoop voor het schrijversvolk. Niet uitsluitend voor journalisten, al voerden die in aantal en in ieder geval in luidruchtigheid de boventoon. Er verschenen ook schrijvers en ander bijzonder volk, bescheiden weggezet in een hoek of aan de zeer gewilde tafeltjes aan het raam. Een paar collega's hadden op hun stamtafel een rond, nieuw blad van marmer laten leggen met daarop hun in goud gegraveerde namen en op de rand de uitdagende tekst 'God zij met ons'. De obers, door de jaren heen gelouterd in hun vak, kenden hun pappenheimers en deze hun obers. Jarenlang, voor mij vanaf eind jaren vijftig, werkte daar een ober Landman. Regelmatig schalde het door de ruimte: 'Landman, twee pils en doe er maar een jonge bij!' of: 'Landman, graag een portie bitterballen!'. Bij Scheltema kon je bijpraten over het laatste nieuws en de avonturen die men die dag had beleefd. Het was dan niet verstandig het achterste van je tong te laten zien want de concurrentie hoefde niet alles te weten. Bij Scheltema poetsten de verslaggevers hun imago op door hun rol in de werkelijkheid van alledag vaak gekleurd in te vullen'.

(Fragment uit een brief van Bruno V. Voskuil, oud-journalist van het *Algemeen Handelsblad*, aan Fred de Haas, januari 2017).